

Prof. UW Dr hab. Jacek Wojnicki

Instytut Europeistyki UW

***Recenzja pracy doktorskiej mgr Elizy Nowackiej „Senat Rzeczypospolitej
Polskiej w kreowaniu polityki społeczno-gospodarczej państwa na tle drugich
izb parlamentu w Europie Środkowej”, ss. 228***

Praca doktorska mgr Elizy Nowackiej poświęcona jest kwestii kształtowania polityki społeczno-gospodarczej przez drugie izby parlamentu. Cezury czasowe zostały wybrane zasadnie i z jednej strony jest to początek lat 90 czyli restytucja Senatu w porządku konstytucyjnym państw Europy Środkowej (najwcześniej w Polsce bo już w 1989 roku), a z drugiej 2010/2011 rok – koniec poprzedniej kadencji parlamentarnej w omawianej grupie państw. Podjęcie tego tematu przez Panią Magister należy uznać nie tylko za przedsięwzięcie ambitne, ale i – w pewnym zakresie – nowatorskie, wzbogacające analizy z zakresu nauki o polityce publicznej, bo w tej dyscyplinie jest broniona recenzowana rozprawa.

Praca jest dość obszerna, liczy wraz z bibliografią oraz licznymi załącznikami w postaci tabel – 228 stron. Konstrukcja pracy wydaje się być, generalnie, prawidłowa. Autorka dokonała podziału monografii na pięć zasadniczych rozdziałów. W pierwszym omówione zostały problemy definicyjno-teoretyczne dotyczące polityki społeczno-gospodarczej państwa jako jednej z polityk publicznych. Rozdział liczy 21 stron. Przedmiotem zainteresowania były kwestie: definicji polityki gospodarczej państwa, podstawowych celów ekonomicznych i społecznych oraz funkcji polityki gospodarczej państwa, charakterystyka instrumentów polityki gospodarczej,

definicji i istoty polityki społecznej, zakresu przedmiotowego polityki społecznej oraz ujęcia modelowego polityki społeczno-gospodarczej państwa. Analizy w tym rozdziale sprawiają częściowo wrażenie nie kompletnych i nie dokończonych, pozostawiając pewien niedosyt u Czytelnika. Drugi – zawierający 47 stron – został poświęcony zagadnieniu wyboru i organizacji drugich izb parlamentu w trzech omawianych państwach Europy Środkowej – omówiono kwestie na poglądowym tle kreacji i organizacji drugich izb w państwach europejskich. Struktura omawianego rozdziału jest symetryczna – mamy omówione zagadnienia wyborów, kadencji, organów wewnętrznych oraz sposoby podejmowania decyzji przez senaty trzech wskazanych państw. Kolejne dwa rozdziały stanowią zwięzłe i logiczne rozszerzenie kwestii kreowania polityki przez senaty – w rozdziale trzecim (47 stron) podjęto się ukazania konstytucyjno-prawnej roli i zadań drugich izb w tworzeniu polityki społeczno-gospodarczej państwa. Czwarty rozdział (liczący 27 stron) analizuje praktykę ustrojową realizacji funkcji ustawodawczej, budżetowo-finansowej oraz kontrolnej przez omawiane senaty. Ostatni rozdział jest poświęcony udziałowi polskiego senatu w kreowaniu prawa i kształtowaniu polityki społeczno-gospodarczej państwa poprzez poddanie analizie wybrane studia przypadku.

Praca poprzedzona jest wstępem rozciągającym się na siedmiu stronach. We wstępie znajdujemy wszystkie wymagane elementy tej części pracy – mamy zarysowany cel pracy – analiza aktywności prawnej i organizacyjnej Senatów (a przede wszystkim polskiej drugiej izby) w tworzeniu polityki społeczno-gospodarczej państwa. Przedstawiono główną literaturę przedmiotu – z zakresu nauk politycznych, nauk prawnych, nauk ekonomicznych. Powoływano się na liczne akty prawne – rangi konstytucyjnej, ustawowej oraz dokumenty podsumowujące prace parlamentu. Przedstawiona została kluczowa teza pracy, może bardziej hipoteza zawierająca opinię o strukturalnym i funkcjonalnym ograniczeniu roli senatów w tworzeniu polityki społeczno-gospodarczej.

Uzupełnieniem wspomnianej hipotezy jest sześć szczegółowych pytań badawczych. Są one zadawane w sposób dociekliwy i zasadny.

Zakończenie rozprawy rozmieszczone na pięciu stronach w sposób syntetyczny odnosi się do stawianych tez i hipotez badawczych i pozwala Doktorantce na przedstawienie własnych sądów wywodząc je z prezentowanych uprzednio analiz. Ukazują one dojrzałość analizy i umiejętność wyciągania wniosków.

Cel pracy – jak już wskazano uprzednio- został w sposób wyraźny i dobitny uzasadniony we wstępie pracy. Autorka zgrabnie i wiarygodnie zakreśliła ramy czasowe pracy, wskazała na wątek kluczowy i poboczne rozważań. Recenzowana praca może być umieszczona w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce publicznej. Zagadnienie polityki społeczno-gospodarczej jest wdzięcznym obiektem badań naukowych wielu dyscyplin naukowych, czasami trudnym jest wyznaczenie „sztywnej granicy” czym zajmują się nauki społeczne, a czym nauki jej pokrewne (np. ekonomia).

Język wywodów jest przejrzysty a zarazem dynamiczny. Przywoływane hipotezy badawcze na ogół znajdują potwierdzenie w podnoszonych argumentach. Mam jednakże kilka uwag formalnych odnoszących się do prezentowanych wywodów. Po pierwsze: zabrakło szczegółowej analizy przywrócenia senatów w omawianej grupie państw podczas reform ustrojowych podjętych na przełomie lat 80 i 90 XX wieku. Doktorantka poświęca mało uwagi szczególnie przywróceniu dwuizbowości w Polsce w 1989 roku (str. 109), prawie nie pojawiają się koncepcje przekształcenia senatu w izbę samorządową czy izbę pracy. A przecież wśród stronnictw politycznych w omawianej grupie państw nie było jednomyślności w kwestii struktury parlamentu. Po drugie: przy powoływaniu się na regulacje konstytucyjne – rola przewodniczącego drugiej izby w porządku politycznym (zastępowanie głowy państwa, przedterminowe wybory, samorozwiązanie, procedura zmiany

konstytucji; udział senatu w Rumunii w procedurze odwołania prezydenta czy udział senatu Republiki Czeskiej w wyborze prezydenta) nie przywołuje się w ogóle praktyki konstytucyjnej z poszczególnych państw. Stąd praca jest w tym zakresie zbyt normatywistyczna, a nie ma elementu praktycznego. Przywołanie jedynie litery prawa w pracy politologicznej to stanowczo za mało.

Omawiając organizację i wybory poszczególnych drugich izb Autorka nie zawsze przywołuje w odsyłaczu źródło podawanych informacji – zob. np. sposób wyboru Izby Narodów w Bośni i Hercegowinie (str. 47); cenzus wieku dla prawa wyborczego do Senatu w Republice Włoskiej (str. 48); ustalanie liczby senatorów w Rumunii (str. 50); kwestie dziedziczenia mandatu w Izbie Lordów (str. 50); przydzielanie z mocy prawa mandatu senatora w Belgii, przydzielanie z mocy prawa mandatu w Izbie Lordów w Wielkiej Brytanii czy w Republice Włoskiej (str. 51).

Po trzecie: Omawiając zagadnienie kreowania przez drugie izby polityki społeczno-gospodarczej państwa Autorka nie poświęciła prawie uwagi, jaka polityka społeczno-gospodarcza była realizowana i głoszona przez kolejne rządy w przywoływanej grupie państw (o profilu neoliberalnym, socjaldemokratyczna, hybrydowa, bądź inna). Taka analiza pozwoliłaby na ukazanie działań podejmowanych przez trzy omawiane senaty na szerszym tle polityki gospodarczej państw. Po czwarte: Doktorantka w sposób niekonsekwentny i nieuprawniony przywołuje tytułaturę pochodzącą z polskiego porządku konstytucyjnego w odniesieniu do innych państw europejskich- casus „prezesa rady ministrów” w Bułgarii, Grecji, Litwie i Łotwie (s. 90). Tymczasem rząd na Łotwie jest konstytucyjnie określany jako „Gabinet Ministrów”, a konstytucje łotewska, grecka nie posługują się w ogóle terminem „prezes Rady Ministrów”. Po piąte: Budzi pewien niesmak używanie w pracy doktorskiej z nauk społecznych skrótów typu „w/w”, co jest raczej charakterystyczne dla dokumentów i pism natury urzędowej, a nie naukowej. Po szóste: Pisząc o

kadencjach polskiego Senatu Doktorantka mylnie podaje jako powód zakończenia kadencji Senatu II kadencji w dniu 31 maja 1993 roku „skrócenie kadencji na mocy decyzji Prezydenta”. Wedle ówczesnego porządku konstytucyjnego – Mała Konstytucja z 17 X 1992 roku prezydent rozwiązywał Sejm i Senat. Dlatego w okresie między 31 majem 1993 roku a 19 września 1993 roku ówczesny rząd (pod kierownictwem Hanny Suchockiej) był pozbawiony kontroli parlamentarnej (str. 52), co wskazywano za istotny błąd ówczesnego porządku prawno-konstytucyjnego. Po siódme: Wymieniając Chorwację jako państwo o jednoizbowym parlamencie –Saborze zabrakło informacji, iż wedle pierwotnych regulacji konstytucyjnych z grudnia 1990 roku obowiązujących do 2001 roku parlament był dwuizbowy – funkcjonowała jeszcze Izba Żupanii jako swoista reprezentacja samorządu żupańskiego (strona 87 oraz 88) Po ósme: Nie jest jasne dlaczego Doktorantka podała informacje o wybieraniu sędziów Sądu Konstytucyjnego przez parlament Bułgarii. (strona 90) Jest to nieprawda, bowiem zgodnie z porządkiem konstytucyjnym Republiki Bułgarii z lipca 1991 roku po 4 sędziów powołują/wybierają Zgromadzenie Narodowe, prezydent Republiki oraz Zgromadzenie Ogólne sędziów Naczelnego Sądu Kasacyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Po dziewiąte: Natomiast przy omawianiu klauzuli zaporowej w prawie wyborczym do Senatu w Rumunii zabrakło informacji o „pierwotnym rozwiązaniu z 3% progim” obowiązującym przez lata 90-te (strona 81)

Strona formalna pracy także nie budzi poważniejszych zastrzeżeń, Doktorantka często stosuje przypisy zarówno takie, w których odwołuje się do przywoływanej literatury, jak i te, w których zamieszcza dodatkowe informacje, niepasujące do głównego wątku prezentowanej analizy. Świadczą one o gruntownej wiedzy politologicznej mgr Elizy Nowackiej, wystawiając jej w tym zakresie bardzo dobre świadectwo. Warto podać w tym miejscu, iż łączna liczba przypisów wynosi 490. Za cechę pozytywną należy również uznać stosowanie

skrótów: „op. cit”, „ibidem”, „tamże” itp., co świadczy o opanowaniu techniki pisania pracy naukowej. Warto jednakże z kronikarskiego obowiązku przypomnieć, iż nie wszystkie książki przytaczane jako monografie takimi realnie są, zdarza się bowiem pomieszczenie z opracowaniami redakcyjnymi- *Izby drugie parlamentu*, red. E. Zwierzchowski (przypis. Nr 192). Z kolei przywoływane przez Doktorantkę opracowanie *Konstytucyjny system organów państwowych* zostało zredagowane przez prof. Ewę Gdulewicz (przypis nr 238). Natomiast opracowanie – *Parlamente państw europejskich* zostało zredagowane przez dwóch profesorów UJ: Jacka Czajowskiego i Mariana Grzybowskiego (przypis nr 247). Dziwnie został także sporządzony przyp. Nr 277 w recenzowanej pracy. Świadczy to o pewnej niechlujności Autorki w redagowaniu rozprawy, podobnie jak zniekształcenie nazwiska obecnego Marszałka Senatu – przypis 484.

Bibliografia zgromadzona i wykorzystana w rozprawie jest bardzo bogata i reprezentatywna dla analizowanego zagadnienia. Przy czym nie można uniknąć wrażenia, iż jest to w znacznej mierze literatura przedmiotu, a nie literatura analizy. Bowiem z części dokumentów czy monografii Doktorantka nie korzystała w sposób udokumentowany w pracy – brak odwołań w formie przypisów. Doktorantka zgromadziła liczne akty prawne, dokumenty, materiały o charakterze źródłowym, monografie i opracowania naukowe, przede wszystkim rodzime. Obejmują one ponad 20 stron znormalizowanego druku. Pewnym mankamentem jest natomiast nieuwzględnienie literatury z analizowanych państw (a więc czeskiej i rumuńskiej oraz generalnie zagranicznej). Wzbogaciłaby ona niewątpliwie prezentowane analizy, które mogą sprawiać wrażenie zbyt polocentrycznych i jednostronnych. Warto także wskazać, iż przywoływane przez Panią Magister Konstytucje Słowacji i Republiki Czeskiej ukazywały się w serii Wydawnictwa Sejmowego dwukrotnie – pierwszy raz w 1994, czego w bibliografii nie odnotowano.

Wskazać należy na częste odwoływanie się do tabel, rysunków i wykresów. Doktorantka w ten sposób podkreśla i powoduje jeszcze bardziej czytelnymi swoje wywody naukowe. Tabele, wykresy i rysunki są sporządzone w sposób staranny i prawidłowy, co należy odnotować ze szczególnym podkreśleniem. Pewnym dysonansem jest natomiast nie uwzględnienie wyników wyborów do Senatu Rumunii, mimo, że Autorka podaje stosowne wyniki w przypadku drugiej izby w Polsce i Republice Czeskiej (str. 225-228).

Powyższe uwagi krytyczne w niczym nie umniejszają wagi prezentowanej monografii naukowej. Jej Autorka – w zdecydowanej większości – sprostała podjętemu przedsięwzięciu, zaprezentowana analiza jest dojrzała i kompleksowa, uniknięto języka publicystycznego i rażących uogólnień. Zgodnie z ustawą z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011, nr 84, poz. 455) opowiadam się niniejszym za dopuszczeniem mgr Elizy Nowackiej do dalszego etapu „procedury doktorskiej”.

Warszawa, dn. 7 lipca 2014 roku

